

İBN ABDÜNNÛR

(ابن عبدنور)

Ebû Ca'fer Ahmed b. Abdinnûr
b. Ahmed b. Râşid el-Mâleki
(ö. 702/1302)

Arap dili ve kıraat âlimi.

630'da (1233) Endülüs'ün Cebelitârik yakınındaki liman şehri Mâleka'da (Málaga) doğdu. Benî Râşid diye tanınan ünlü bir aileye mensuptur. Endülüs tarihindeki siyasi çalkantıların en şiddetli olduğu Merînîler döneminde yaşayan İbn Abdünnûr, Mâleka'da Ebû Abdullah Muhammed b. Yahyâ b. Ali b. Müferric el-Mâleki ve Ebû'l-Haccâc Yûsuf b. İbrâhim el-Merbellî'den dil ve kıraat dersleri aldı. Arap dili, aruz, kıraat, fıkıh, usul ve mantık alanlarında kendini yetiştirdi. İbnü'l-Hatîb onun lugaz ve muamma konusunda da uzman olduğunu kaydeder (*el-İhâta*, I, 79). Daha sonra Sebte'ye (Ceuta) giderek kıraat ve aruz âlimi Ebû'l-Hasan İbnü'l-Ahdar'dan istifade etti. Seyahat etmeyi seven İbn Abdünnûr Mâleka, Meriye (Almeria), Berce, Gîrnata (Granada) ve Vâdî-âş'ta (Guadix) kıraat dersleri verdi. Bir süre de kadî nâibliği yaptı. 27 Rebîülâhîr 702 (19 Aralık 1302) tarihinde Meriye'de vefat etti. Şehrin Bicâye (Baugie) kapısı dışında bulunan kabristana defnedildi (a.g.e., I, 202).

İbn Abdünnûr dünya işlerine karşı son derece ilgisiz, saf ve temiz kalpli bir âlimdi. İbnü'l-Hatîb onun bu özelliğinin birçok fıkra ve hikâyeye konu olduğunu söyler (a.g.e., I, 199-201). Orta seviyede bir şair olan İbn Abdünnûr'un şiirlerinden bazı parçalar *el-İhâta* ile (I, 199) *ed-Dürrü'l-kâmine*'de (I, 207) nakledilmiştir. Büyük dil âlimi ve müfessir Ebû Hayyân el-Endelüsî onun öğrencisidir.

Eserleri. İbn Abdünnûr'un günümüze gelen en önemli eseri *Raşfü'l-mebânî fi şerhi hurûfi'l-me'ânî*'dir. Eserde edatların anlamı, çeşitleri ve fonksiyonları ele alınmıştır. Doksan beş edat yapı bakımından on üç yalın (müfred) ve seksen iki birleşik (mürekkebe), fonksiyon itibarıyla de amel eden (âmil) ve etmeyen (gayri âmil) olmak üzere iki kısma ayrılarak incelenmiştir. Giriş bölümünde eserin alfabetik olduğu belirtilmesine rağmen buna tam uyulmamıştır. Müellifin Basra dil mektebine temayülü olduğu görülmele birlikte Kûfe mektebinin görüşlerinden de faydalanmıştır. Sibeveyhi'ye ve görüşlerine aşırı derecede bağlı olan İbn Abdünnûr Ahfeş el-Evsat, Müberred, Ebû Ömer el-

Cermî, Ebû Osman el-Mâzinî, Yahyâ b. Ziyâd el-Ferrâ gibi Basra ve Kûfe mekteplerinin ileri gelen dilcileriyle İbn Usfûr el-İşbîlî, Abdurrahman b. Abdullah es-Süheyli, Abdülvâhid b. Hüseyin es-Saymerî ve İbnü'l-Arif gibi Endülüs nahivcilerinin görüşlerini eleştirmiş, mantık âlimi olmasının da etkisiyle birçok meselede geniş ölçüde kıyasa başvurmuş ve ele aldığı meselelerde sebeplere ilişkin açıklamaları da (ta'îl) ihmal etmemiştir. Öğrencisi Ebû Hayyân hocasının bu eserinden çok istifade ettiğini söyler. Eser Ahmed M. el-Harârât tarafından bir incelemeyle birlikte neşredilmiştir (Dımaşk 1405/1985).

Müellifin kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: *Şerhu'l-Kâmil* (İsâ b. Abdülâzîz el-Cezûlî'nin dile dair *el-Kâmil* adlı eserinin şerhidir); *Şerhu'l-Muğrib* (Ebû Abdullah İbn Hişâm el-Fihrî'nin [İbnü's-Şevvâş] *el-Muğrib* adlı eserinin şerhidir); *Takyîd 'ale'l-Cümel* (li'z-Zeccâci), *Cüz' fi'l-ürûz* (bu üç eser için bk. İbnü'l-Hatîb, I, 198); *et-Tahtîye* (*el-Hilye*) *fi (zikri)'l-besmele ve't-taşîye* (*Raşfü'l-mebânî*, s. 159); *Şerhu'l-Cezûliyye* (Ebû'l-Kâsım ez-Zeccâci'nin gramere dair *el-Cümel*'i üzerine Ebû Mûsâ el-Cezûlî'nin yazdığı hâşiyenin şerhidir); *İmlâ' 'ale'l-Muqarreb* (İbn Usfûr el-İşbîlî'nin *el-Muqarreb* adlı nahve dair eserine yazdığı hâşiyedir [Fîrûzâbâdî, s. 25]); *Şerhu'l-Cezûli'l-kebîr li'z-Zeccâci* (*İzâhu'l-meknûn*, I, 368).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Abdünnûr, *Raşfü'l-mebânî fi şerhi hurûfi'l-me'ânî* (nşr. Ahmed M. el-Harârât), Dımaşk 1405/1985; ayrıca bk. neşredenin girişi, s. 5-91; İbnü'l-Hatîb, *el-İhâta*, I, 79, 196-204; Fîrûzâbâdî, *el-Bülğa fi terâcimi e'immeti'n-naşv ve'l-luğa* (nşr. Muhammed el-Misrî), Küveyt 1407/1987, s. 25; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-nihâye*, I, 77-78; İbn Hacer, *ed-Dürrü'l-kâmine*, I, 207; Süyûtî, *Buğyetü'l-vu'ât*, I, 331; *Keşfü'z-zunûn*, I, 908; II, 1579, 1800; *İzâhu'l-meknûn*, I, 368; II, 290, 545; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, I, 305.

İSMÂİL DURMUŞ

İBN ABDÜRABBİH

(ابن عبدربه)

Ebû Ömer Şihâbüddîn Ahmed
b. Muhammed b. Abdirabbih
b. Habîb el-Kurtubî el-Endelüsî
(ö. 328/940)**el-İkdü'l-ferîd adlı eseriyile tanınan
Endülüslü âlim ve şair.**

10 Ramazan 246'da (28 Kasım 860) Kurtuba'da (Cordoba) doğdu. Atalarından Sâlim, Endülüs Emevî emirlerinden Hişâm b. Abdurrahman'ın âzâtlısı idi. İlk öğreni-

mine muhtemelen, Endülüs'ün ileri gelen fakih ve muhaddislerinden olan büyük kardeşi Ebû Bekir Yahyâ'nın yanında başladı. Kahire, Bağdat, Dımaşk, Kudüs, Halep gibi Doğu İslâm merkezlerine gidilmeden ilim öğrenilemeyeceği görüşünün yaygın olduğu bu dönemde Endülüs'te kalarak Baki' b. Mahled, Muhammed b. Abdüsselâm el-Huşenî ve Muhammed b. Vaddâh gibi âlimlerin öğrencisi oldu. Kısa zamanda fıkıh ve hadis öğrenimini tamamlayıp ders vermeye başladı. Bir yandan da şiir, edebiyat ve müziğiyle ilgilendi. Geniş fıkıh bilgisi yanında irticâlen şiir söyleyecek kadar güçlü bir şair olan İbn Abdürabbih devlet büyükleri ve önde gelen kimseler için birçok şiir yazdı ve bu sayede refah içinde yaşadı. Endülüs emirleri ve Kurtuba eşrafının köşk ve saraylarında seçkin bir yer edindi. Hayatının sonlarına doğru felç oldu; 18 Cemâziyelevvel 328'de (1 Mart 940) Kurtuba'da vefat etti.

Şöhretini *el-İkdü'l-ferîd* adlı eserine borçlu olan İbn Abdürabbih hayatta iken daha çok şairliğiyle tanınmıştır. İbn Saîd el-Mağribî'ye göre Endülüs şair ve ediplerinin önde gelenlerindedir (*Râyâtü'l-müberrizin*, s. 77). Günümüze intikal eden bazı şiirleri Endülüs şiirinin en iyi örneklerinden sayılan İbn Abdürabbih'in Halife II. Hakem'in emriyle derlenmiş olan divanının kaybolması onun sanat yönünün meçhul kalmasına sebep olmuştur. Hümejdî, bir kısmı kendi el yazısıyla olan divanının yirmi cüzden fazlasını gördüğünü söyler (*Cezvetü'l-muktebis*, I, 164). Şiirlerinde methiye, mersiye, hiciv ve gazel gibi klasik temaların yanında pastoral, duygusal, dinî ve ahlâkî konulara da yer vermiştir. Hazırcevaplığıyla tanınan İbn Abdürabbih'in birçok şiiri âdeta darbimesel haline gelmişti.

Endülüs Emevî Halifesi III. Abdurrahman'ın 300-322 yılları arasında yaptığı savaşları anlatan 445 beyitlik urcûzesi (*el-İkdü'l-ferîd*, IV, 501-527) kahramanlık şiirlerinin en uzun örneklerinden biri olarak kabul edilir. Şairin, beyit ve kafiye bağimsizliği sebebiyle uzun ve kolay şiir yazımına, ezber ve rivayete elverişli bulunduğu bu şiir Margoliouth gibi bazı şarkiyatçılara göre Arap edebiyatında destan türünün en eski örneklerindedir. Bu urcûze James T. Monroe tarafından İngilizce'ye tercüme edilmiştir (bk. bibl.).

İbn Abdürabbih, aralarında Mütenebbî'nin de bulunduğu birçok ünlü şair tarafından takdir edilmiştir. Mütenebbî'nin savaşla ilgili şiirleriyle bazı kasidelerinin nesiblerinde İbn Abdürabbih'ten etkilediği bilinmektedir. Aynı zamanda edip olan Büveyhî Veziri Ebû'l-Velîd İsmâil b. Abbâd, hac dönüşü Mağrib'e gitmek üzere uğradığı Fustat'ta Mütenebbî ile görüşürken Mütenebbî ondan İbn Abdürabbih'i kastederek Endülüs melikinin şiirlerini okumasını istemiş, aynı şiirleri tekrar tekrar okuttuktan sonra, "Ey İbn Abdürabbih, işte Irak, sana koşarak geliyor!" demişti.

Musammat adı verilen Arap şiir türünden veya İspanyol halk şiirinden esinlenilerek doğmuş olan müveşşah tarzında şiir yazan ilk Endüslü şairin Mukaddem b. Muâfir olduğu ve onu İbn Abdürabbih'in takip ettiği, ancak müveşşahlarının kaybolduğu sanılmaktadır (İA, VIII, 867). İbn Abdürabbih yaşlanınca gençliğinde yazdığı eğlence türü (lehviyyât) şiirlerinden dolayı pişmanlık duyarak aynı vezin ve kafiyede "mümahhîsât" (günahları silenler) adını verdiği zühd, takvâ ve öğüt kabilinden şiirler kaleme almıştır (Humejdî, I, 165).

İbn Abdürabbih'in hayatı, sanatı ve *el-İkdü'l-ferîd* adlı eseri hakkında birçok çalışma yapılmış olup bunların bazıları şunlardır: Cebrâil Süleyman Cebbûr, *İbn Abdürabbih ve İkdüh* (Beyrut 1979, 2. baskı); Ali İbrâhim Ebû Zeyd, *el-Mümahhîsât fî şi'ri İbn Abdürabbih el-Endülüsi* (Kahire 1986); A. Wormhoudt – W. Penn-College, *al-İkd al-farîd: Selections, English & Arabic* (1981, 1989); W. Werkmeister, *Quellenuntersuchungen zum Kitâb al-İqd al-farîd des Andalusiers Ibn Abdürabbih* (Berlin 1983).

Eserleri. İbn Abdürabbih'in en meşhur eseri *el-İkdü'l-ferîd*'dir. Siyaset, edebiyat, tarih, nevâdir, ahlâk, mizah, nükte, fıkra, mûsiki ve eğlence gibi çok değişik konular hakkında bilgi veren eser bir genel kültür ansiklopedisi ve bir antoloji mahiyetindedir. Müellif, eserin yazılış amacını ve kendinden önceki eserlerden farkını anlattığı uzun mukaddimede kitaba "eşsiz gerdanlık" anlamında *el-İkdü'l-ferîd* adını verdiğini söylediği halde bazı yeni araştırmalarda eserin asıl adının *el-İkd* olduğu, "el-ferîd" sıfatının müstensihler tarafından ilâve edildiği ileri sürülmektedir. İbn Abdürabbih, uzun yıllar uğraşarak kaleme aldığı yirmi beş bölüm-

den (kitab) meydana gelen eserini yirmi beş mücevherden oluşan gerdanlığa benzetmiş, kitabın ortasını teşkil eden on üçüncü bölüme gerdanlığın en kıymetli taşı olan "el-vâsita", her bölüme de bir mücevher adı vermiştir. Bölümlerin adları ve temsil ettikleri konuların sıralanışı şöyledir: "el-Lü'lüe" (hükümdarlık), "el-Ferîde" (savaşlar), "ez-Zebercede" (cömertlik), "el-Cümâne" (elçiler), "el-Mercâne" (hükümdarlarla sohbet), "el-Yâkûte" (ilim ve edebiyat), "el-Cevhere" (atasözleri), "ez-Zümürüde" (mev'iza ve zühd), "ed-Dürre" (tâziye ve mersiye), "el-Yetîme" (Araplar'ın soy kütüğü), "el-Ascede" (bedevî Araplar'ın sözleri), "el-Müennebe" (güzel cevaplar), "el-Vâsita" (hutbeler), "el-Müennebetü's-sâniye" (yazışmalar ve yazı malzemesi), "el-Ascedetü's-sâniye" (halifeler), "el-Yetîmetü's-sâniye" (Ziyâd b. Ebîh, Haccâc, Tâlibîler ve Bermekîler'le ilgili bilgiler), "ed-Dürretü's-sâniye" (eyyâmü'l-Arab), "ez-Zümürüdetü's-sâniye" (şiir), "el-Cevheretü's-sâniye" (aruz ve kafiye), "el-Yâkûtetü's-sâniye" (mûzik), "el-Mercânetü's-sâniye" (kadınlar ve özellikleri), "el-Cümânetü's-sâniye" (yalancı peygamberler, tufeylîler), "ez-Zebercedetü's-sâniye" (insan ve hayvan karakterleri), "el-Ferîdetü's-sâniye" (yiyecek ve içecekler), "el-Lü'lüetü's-sâniye" (hediyeler, şakalar ve nükteler). Eserin birçok bölümünde esas unsuru şiir teşkil etmektedir. On sekiz ve on dokuzuncu bölümler aruz, kafiye ve şiir türlerine ayrılmıştır. İbn Abdürabbih, çeşitli konularda 200'den fazla şaire ait yaklaşık 10.000 örnek beyit yanında kendi şiirlerinden de birçok örnek vermiştir. On üçüncü bölüm meşhur hatiplerin hutbelerine ayrılmıştır. Diğer bölümlerde de hitabet örneklerine rastlanmaktadır. Yazışmalar, yazı malzemesi, kâtipler ve kâtiplerde bulunması gereken özelliklerden önemle söz edilmiş, bazı meşhur tevki örnekleri zikredilmiştir. Eserde İslâm tarihiyle ilgili olarak değişik yerlerde verilen bilgiler büyük bir yekün tutar. *el-İkdü'l-ferîd*, daha çok Doğu İslâm dünyasına ait bilgileri Endüslülüler'e aktarmak amacıyla yazılmakla birlikte I. Abdurrahman'dan (750-788) III. Abdurrahman'a (912-961) kadar Endülüs Emevîleri'nin tarihini de kapsamaktadır. Yedinci bölümde Arap atasözlerini, sekizinci bölümde mev'iza ve zühd konusunu ele alan yazar ahlâk ve dindarlık konularını gerçekçi bir yaklaşımla incelemiş, dünya ve âhîret işlerinin bir denge içinde sürdürülmesini tavsiye etmiştir. İbn Abdürabbih, okuyucuyu din-

lendirmek ve yorulmadan okumasını temin etmek düşüncesiyle kitabın birçok yerinde zarif nükte ve fıkralara yer vermiştir. Mûsikiye tahsis ettiği yirminci bölümde mûsiki ve güzel sesin insan ruhu üzerindeki etkisini anlattıktan sonra konuyla ilgili hadisleri naklederek bu sanatla meşgul olmanın dinen bir sakıncası bulunmadığını, mûsiki mekruh ise ondan en çok Kur'an ve ezanın korunması gerektiğini, mekruh değilse ona en çok şiirin muhtaç olduğunu, Allah'ın insan ruhu için bir güzelden çıkan güzel sestenden daha etkili bir şey yaratmadığını söyleyerek mûsiki hakkındaki kanaatini belirtir. Eserde döneminin sosyal hayatı, gelenek ve görenekleri, yiyecek ve içecekleri, sağlık ve tıp konuları, sihir, üfürükçülük, muska, göz değmesi, insan ve hayvan karakterleri, bölge ve şehirlerin özellikleri, kadın ve hususiyetleri gibi çok değişik konularda bilgiler bulunmaktadır.

Bazı araştırmacılara göre *el-İkdü'l-ferîd* İbn Kuteybe'nin *Uyûnü'l-aḥbâr* adlı eserinin bir tekrarı mahiyetindedir. *el-İkdü'l-ferîd*'e *Uyûnü'l-aḥbâr*'dan çok şey alındığı doğru olmakla beraber gerek yazılı Doğu İslâm kaynaklarından gerekse Endülüs'teki şifahî kaynaklardan bir hayli ilâve bilgiler de yer almaktadır. Ayrıca İbn Abdürabbih'in her bölümün baş tarafına "ferş" adıyla yaptığı giriş mahiyetindeki değerlendirmeler, İbn Kuteybe'ye Şuûbiyye konusuna yönelttiği tenkitler, *Uyûnü'l-aḥbâr*'daki malzemeyi değişik yerlerde değişik maksatlar için kullanmış olması gibi sebeplerden dolayı onun eserine bir tekrar denemez. Eserin yazıldığı dönemde Endülüs'te sadece o bölgenin kültür ve tarihiyle ilgilenenlerle, Endülüs'le ilgilenmekle birlikte Doğu İslâm dünyasının ilim ve kültür değerlerini de aktarmak isteyenler şeklinde iki akım vardı. İbn Abdürabbih'in bu iki akımı birleştirdiği görülmektedir. *el-İkdü'l-ferîd*, naklettiği bilgilerin râvi zincirini kısaltmasına rağmen *Uyûnü'l-aḥbâr*'dan daha hacimlidir. İbn Abdürabbih, ana kaynağı *Uyûnü'l-aḥbâr* olmakla birlikte Hafîl b. Ahmed'in *Kitâbü'l-'Arûz*'u, Ebû Ubeyde Ma'mer b. Müsennâ'nın *en-Nekâ'iz* ve *el-Eyyâm*'i, Ebû Ubeyd Kâsım b. Selâm'ın *Kitâbü'l-Emsâl*'i, Câhiz'in *el-Beyân ve't-tebyîn*'i, Müberred'in *el-Kâmil*'i, İbnü'l-Mukaffâ'nın *Kelîle ve Dimne*'si ile *el-Edebü'l-kebîr* ve *el-Edebü's-şâgîr*'i, Taberî'nin *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*'ü, İbn Sellâm el-Cumahî'nin *Taba-*

ḳātū's-ṣu'arâ' gibi eserlerden de faydalanmıştır. Kitapta Tevrat ve İncil'den, Doğu kaynaklarında sık rastlanan İran ve Hint sözlerinden ve Aristo'dan nakiller de yer almaktadır. Müellifin kendinden öncekilerden yaptığı nakiller sayesinde *el-İḳdû'l-ferîd* ilk dönem İslâm tarihinin siyasi, içtimai iktisadi ve kültürel kaynaklarından biri olma özelliğine sahip bulunduğu gibi söz konusu nakilleri doğru, tam ve sağlıklı biçimde aktarması dolayısıyla kendisinin faydalandığı bu eserlerin neşri sırasında başvurulacak güvenilir bir kaynaktır. Nitekim *Uyûnü'l-aḫbâr* yayımlanırken *el-İḳdû'l-ferîd*'den istifade edilmiştir.

Eserde müstensihlerin ilâveleri sebebiyle bir kısım hatalar ve dönemin anlayışı gereği bazı hurafeler de mevcuttur. Meselâ bir yerde Muâviye vefat ederken oğlu Yezîd'in yanında olduğu (*el-İḳdû'l-ferîd*, IV, 272), bir başka yerde ise aksi söylenmekte (*a.g.e.*, IV, 387), müellifin ölümden sonra yaşamış Abbâsî halifeleri Râzî-Billâh, Müttakî-Lillâh, Müstekfî-Billâh ve Mutî'-Lillâh'ın biyografileri verilmekte (*a.g.e.*, V, 129-131), Gatafân kabilesinden bir kişinin 190 yaşında saçının ve dişlerinin yeniden çıktığı ve gençleştiği nakledilmektedir. Sâhib b. Abbâd'ın *el-İḳdû'l-ferîd*'de yeni bir şey bulmadığını söylemesi, "Bu bizim malımızdır, iade edildi" anlamındaki âyeti (Yûsuf 12/65) temsil getirerek onun Doğu âlimlerinin eserlerinden alıntılar olduğunu telmih etmesi abartılı ve haksız bir eleştiridir. Zira eser, Endülüs tarihi ve sosyal hayatıyla ilgili olarak ihtiva ettiği bilgilerin yanı sıra başta İbn Abdürabbih'in kendisi olmak üzere Endülüslü şairlere ait şiirler dolayısıyla bir orijinallik taşımaktadır.

el-İḳdû'l-ferîd İbşîhî'nin *el-Müsteṭraf*'ı, İbn Haldûn'un *Muḳaddime*'si, Kal-kaşendî'nin *Şubḫu'l-a'ṣâ'sı* ve Abdülkâdir el-Baḡdâdî'nin *Hizânetü'l-edeb*'i gibi birçok kitaba kaynak olmuştur. Eser, Ebû İshak İbrâhîm b. Abdurrahman el-Vâdîâşî el-Kaysî ile İbn Manzûr tarafından ihtisar edilmiş, Mısır Millî Eğitim ile Mısır Kültür ve İrşad bakanlıkları tarafından birer muhtasarı yayımlanmıştır. İki Bulak'ta 1263'te (1847) olmak üzere birçok defa basılan eserin (Kahire 1302, 1305, 1316, 1353) ilmî neşirleri Muhammed Saîd Aryân (I-VIII, Kahire 1940), Ahmed Emîn, Ahmed ez-Zeyn ve İbrâhîm el-Ebyârî (I-VII, Kahire 1940-1953), Müfid Muhammed Kumeyha ile Abdülmecid et-Terhînî (I-IX, Beyrut 1404/1983) tarafından yapılmıştır. Eserdeki kadınlarla ilgili bilgiler Abdümühennâ ve Semîr Câbir tarafından bir araya getirilerek *Aḫbârü'n-nisâ' fi'l-İḳdû'l-ferîd* adıyla yayımlanmıştır (Beyrut 1410/1990). Muhammed İbrâhîm Sâlim Te'ḏibü'n-nâşî'in *bi-edebî'd-dünyâ ve'd-dîn* adıyla eserden bir seçme hazırlayıp yayımlanmıştır (Kahire 1406/1985).

Humeydî, bir kısmı İbn Abdürabbih'in kendi el yazısı ile olan divanından yirmi cüzün üzerinde bir kısmını gördüğünü söylemekteyse de (*Cezvetü'l-muktebis*, I, 164) bu divan günümüze ulaşmamıştır. Şairin çeşitli kaynaklardan derlenen şiirleri *Divânü İbn Abdirabbih* adıyla yayımlanmıştır (nşr. Muhammed Altuncî, Dimaşk 1397/1977; nşr. Muhammed Rıdvân ed-Dâye, Dimaşk 1399/1979, 1407/1987). *Keşfü'z-zunûn*'da İbn Abdürabbih'e nisbet edilen (II, 1543) *el-Lübâb fi ma'rife-ti'l-İlm ve'l-âdâb* adlı bir eserin *el-İḳdû'l-ferîd*'in altıncı bölümünün bir parçası olduğu tahmin edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Abdürabbih, *el-İḳdû'l-ferîd*, I-VII; a.mlf., *Divân* (nşr. Muhammed Altuncî), Dimaşk 1397/1977, neşredenin girişi, s. 3-49; a.e. (nşr. M. Rıdvân ed-Dâye), Dimaşk 1407/1987, neşredenin girişi, s. 5-15; İbnü'l-Faradî, *Târîḫü'ulemâ'i'l-Endelûs* (nşr. İbrâhîm el-Ebyârî), Kahire 1403/1983, I, 87-88; Seâlibî, *Yetimetü'd-dehr*, II, 6-10; Humeydî, *Cezvetü'l-muktebis* (nşr. İbrâhîm el-Ebyârî), Kahire 1410/1989, I, 164-167; Feth b. Hâkân el-Kaysî, *Maṭmaḫu'l-enfûs* (nşr. M. Ali Şevâbîke), Beyrut 1403/1983, s. 51-53, 270-275; Dabbî, *Buḡyetü'l-mültemis*, I, 191-193; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdebâ'*, IV, 211-224; İbn Dihye el-Kelbî, *el-Muṭrib* (nşr. İbrâhîm el-Ebyârî v.dğr.), Kahire 1954, s. 151-156; Brockelmann, *GAL*, I, 161; *Suppl.*, I, 250-251; a.mlf., "İbn Abd Rabbihî", *IA*, V/2, s. 693; a.mlf., "İbn Abd Rabbih", *EP* (İng.), III, 676-677; A. G. Palencia, *Târîḫü'l-fikri'l-Endelûsî* (trc. Hüseyin Mûnis), Kahire 1955, s. 169-172; C. Zeydân, *Âdâb* (Dayf), II, 177-178; Hannâ Fâhûrî, *Târîḫü'l-edebî'l-Arabî ve'târîḫ*, Beyrut 1977, s. 177-186; Mustafâ Muhammed eş-Şek'a, *Edebü'l-Endelûs*, Beyrut 1983, I, 259-261; Mustafa Muhammed eş-Şek'a, *Edebü'l-Endelûs*, Beyrut 1983, s. 371-374; a.mlf., *Menâhicü't-te'tif* 'inde'l-ulemâ'i'l-Arab, Beyrut 1991, s. 291-315; W. Werkmeister, *Quellenuntersuchung zum Kitâb al-İḳd al-farid des Andalusiers Ibn Abdabbih (246/860-328/940)*, Berlin 1983; *Ma'a'l-mektebe*, s. 237-239; James T. Monroe, "The Historical arjuza of Ibn Abd Rabbih", *JAOS*, XCI/1 (1971), s. 67-95; Hâzîm Abdullah, "el-İḳdû'l-ferîd beyne'l-meş-nîḳ ve'l-Endelûs", *Âdâbü'r-râfideyn*, VII, Musul 1976, s. 329-364; Ahmed M. en-Necâr, "Meşâdirü'l-İḳdî'l-ferîd", *ME*, LVI/4 (1983), s. 660-665; LVI/5 (1983), s. 806-811; LVI/7 (1983), s. 1159-1163; Moh. Bencheneb, "Müvâṣṣah", *IA*, VIII, 867; M. Ali Lisânî Fişârekî, "İbn Abdirabbih", *DMBİ*, IV, 188-194; M. Halife et-Tûnisî, "el-İḳdû'l-ferîd", *Tİ*, II, 14-32.

MUSTAFA MUHAMMED EŞ-ŞEK'A

İBN ABDÜRREZZÂK

(İbn Abdürrezzâk)

Abdurrahmân b. İbrâhîm b. Ahmed ed-Dimaşkî el-Hanefî (ö. 1138/1726)

Hanefî fakihî ve edip.

1075 (1664) yılında Dimaşk'ta doğdu. Dönemin meşhur âlimlerinden Abdülganî b. İsmail en-Nablusî'nin talebesi olup hocası eserinde seyahatleri sırasın-

İbn Abdürabbih'in *el-İḳdû'l-ferîd* adlı eserinin I. cildinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 4139)

